ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ—3 -ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒՊՈԼԻՍ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—2761 Ն.—Տ.—15—ՆՈՅԵՄԲԵՐ—1880

ՊԱՅՄԱՆ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ հմր. 40 Մէճ
» » Գաւառաց » 42 »
վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 3 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 24/2 Լիրա
Միանալ ցանկացողներ մէկ անգամի համար 3 դրուշ, երիւ անգամի համար 2 դրուշ է։ Աւելի անգամներու համար պատասխանատուին կը վճարեն։
Մէկ մի թիւը 40 փարա արծաթի։

ԱՐԱՐ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱՋՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆ

Դարձ պիտայօծ լրագրոյս հանրու ծախքը խմբագրատեղեան վճարէ։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ պրամիեն խմբագիրը—Ցնօրէնին ձեռք ապրելի, Գալաթիա Սահարբաշը-նար Ճատուէ թիւ 198, Նօրօ խան, Մատիսի պրասենեակը։
Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունիր։
Ջարդուած նամակ, յօդուած, եւ այլն չեն տրուիր։

ՊՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս սիւնակը հասած հեռագիրէ

Լոնտրա 14 Նոյեմ.

Նախորդ երեսնական նախատրամ Սբր Ս. Ներքոքոմ, երկկ խօսած մի ճառին մէջ ըսաւ թէ Թօրիները չեն հաւնիր Թուրքիոյ դէմ ձեռք առնուած բռնական միջոցներուն, թէև կը փափաքին որ Դուռն իր յանձն առած պարտականութիւնները կատարէ։ Հելլինական խնդրոյն նկատմամբ ալ աւելցուց թէ Անգլիա չուզեր Յունաստանի օգնելու համար պատերազմ ընել։

Թէհրան 14 Նոյեմ.

Պարսկական զօրքը Սուչպուլաքն ա-ռաւ։ 2000 դիակունք թողուած են քաղաքին չուրջը։ Ռուրդք Որմիացին 12 մղոն անդին ամրացած են։

Լոնտրա 13 Նոյեմ.

Անգլ. Բօնս.	99 9/16
Օսմ. »	10 1/4
Փոխ. 1865	11 1/8
» 1869	10 3/4
» 1871	68
» 1872	18
» 1873	10 1/2
» 1877	81 1/8
Պանք Օթօման	10 3/4
Ռուս. փոխ. 73ի	89 7/8
Եգիպտ. միացեալ	64 7/8
» արտօնաւոր	92 3/4
Տպրա Սանիէ	72 7/8
Փոխ. Ռօչիլա	96 1/8

Փարիզ 13 Նոյեմ.

Օսմ. Բօնս.	10, 45
» Երկաթուղի	31,
Պանք Օթօման	526 25
Դպրս. Բօնս. 5 0/0	119·25 3/4
» » 3 0/0 Նոր	85,60

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

ՔՐԴԱԿԱՆ ԱՊՕՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ

Քրդական ապստամբութեան վերջ կարելոր տեղեկութիւնք չեն պակսիր այս առաւօտ։ Երեկուան Թղթաբերով առնուած Լոնտրայի լրագրոյ մէջ Թէհրանէն Նոյեմբեր 7 թուով քաշուած Ռիւթերի հեռագիրը մը կը տեսնեմք, որ կ'ըսէ։ «Դաւրէժէն եկած տեղեկութենէ նայելով, Շէյխ Ուբէյտուլլահ 8,000 հոգւով Սկիզ վերջերէն Որմիոյ վրայ յարձակեր, բայց յետոյ մղուելը է Պարսիկ զօրքէն, որ բաղում քուրդ սպաններ են այս ճակատամարտին մէջ։ Քուրդք այժմ Որմիայէն ութ մղոն (3 ժամ) հեռուն բանակած են։»

Կ. Պոլսէն Նոյեմբեր 6 թուով քաշուած Ռիւթերի ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Բրիտանական կառավարութիւնը, Պարսիկ կառավարութեան խնդրանոց վրայ, առաջարկեր է Դրան որ Քրդաց Պարսկաստան արշաւելն արգիլելու համար՝ Օսմանեան պահապան զօրաց դունդեր հաստատէ Թուրքա-Պարսկական սահմանագլխին վրայ։

Սթանտարտ լրագրին երեկուան Թղթաբերով եկած Նոյ. 8 թուոյն մէջ հետեւեալ հեռագիրը կը տեսնեմք իւր ի Պարսկաստան Նստող յատուկ Թղթակցէն։

«Թէհրան, 7 Նոյ.—Ամերիկացի Միսիոնար Պ. Բայթ և Անգղիական ընդհանուր հիւպատոս Պ. Ապօթ երեկ Դաւրէժէն Թէհրան եկան։ Անոնք Որմիոյ մօտ Սկիզ լերան Միսիոնարական կայարանէն հոկտ. 28ին ճանբայ ելեր էին, և Շէյխ Ուպէյտուլլահ Քրդական պահապան խումբ մը յատկացուցեր էր որպէս զի ապահովապէս կարենան ճանբորդել։ Երբ Պ. Բայթ և Պ. Ապօթ յիշեալ կայարանէն ճանբայ ելան, Պ. Հասիկ՝ Որմիա ծնած միակ Ամերիկեան միսիոնարն էր։ բայց Քուրդք իրենց Թոյլ չտուին հաղորդակցիլ անոր հետ։ Ուրիշ Ամերիկացիք Սիկզ լեռը կը մնան՝ յառանց որ և է վնաս տեսնելու Քրդաց կողմէ։

«Յիշեալ Միսիոնարին և Անգլիացի ընդհանուր հիւպատոսին ուղեկցութեան նայելով, Որմիոյ կողմն երեք օր չարունակ կերեւին տեղի ունեցեր է, քանի մ'օր ալ մանր մունր կռիւներ եղեր են Քրդաց և Պարսից միջև։ Երկակայ դասաւորներէն զօրքերու կռիւներ են Որմիոյ մէջ։ Մինչև յարդ Որմիոյ պահապան զօրքին յաղթերը է յետս մղել Քրդաց յարձակումը ներն, և Քուրդք ծանր կորուստներ ունեցեր են։ Բայց Որմիա տագնապալից վիճակի մէջ է, զի խստիւ պաշարուած լինելով, ջուրը կըտրուած է, և ուրիշ պիտոյք ալ սպառելու վրայ են։ Երբ Պ. Բայթ ճանբայ ելաւ, Որմիոյ բնակիչք անձկութեամբ օգնութեան կ'սպասէին։ Միսիոնարին և հիւպատոսին անցած տեղերը լի էին դիակներով, մեծ մասամբ Քրդաց։

«Շէյխ Ուպէյտուլլահ երեսուն Քուրդ լ խաչ հաներ է ծայրայեղութիւնները դադրեցնելու համար։»

Նոյն լրագրին Կ. Պոլսոյ յատուկ Թղթակիցն ալ հետեւեալը կը հեռագրէ նոյ. 7 թուով.

«Աստ պաշտօնական ակմբոց մէջ բնաւ տեղեկութիւնք չկայ այն առաջարկութեան վրայ, զոր Անգղիա պարսկաստանի խնդրանոց համեմատ՝ դրեր է Բ. Դրան՝ խնդրելով որ զինուորական չգիայ մը հաստատէ սահմանագլխին վրայ։

Երեկուան Թուրք լրագիրք պաշտօնապէս կը ծանուցանեն թէ Դուրպան Պայրամի տօնին առթիւ կառավարական պաշտօնատուներն երեք օր դադ են, և չորեքշաբթի օրը նորէն պիտի բացուին։

——

Ոստիկանութեան նախարարութեան մէկ պաշտօնական աղբը կը ծանուցանէ թէ Վհ. Սուլթանը Դուրպան Պայրամի տօնին առթիւ աղաւաթիւն չնորհեց 132 բանտարկեալոց, որք իրենց պատժոյն ամենամեծ մասը կրած էին, և ամեն մէկուն ալ մէկ մէկ Մէճիտիէ պարգեւեց։

Ազատեալք Սուլթան Ազիզի հրապարակին վրայ դատաստանով երեք անգամ կերցէ դահճին վհ. Սուլթանին համար։

——

Տալչինեցւոյ դործին վրայ վճռական լուրեր միշտ կը պակսին։ Վաղքի կ'ըսէ թէ Ալպանիացի զօրավարները Տերվիշ փաշային կը հրնազանդին և Տալչինեցւոյ յանձնման ոչ ևս կ'ընդդիմանան եղեր։ Տալչինեցւոյ դատարտղ Շ. քառասի Ալպանիացիք հետզհետէ Շ. քառասը կը վերազառնան եղեր։ Շ. քառասի և Տալչինեցւոյ միջև կեցած կամաւորներն, որք անպետքները դիտմամբ ալրուեր էին, նորէն չինուեր են։ Ա-ռ այժմ ընդդիմադրութիւնը միայն Տալչինեցւոյ հասարակ ժողովրդեան կողմէ է եղեր։

Վաղքի այս հանդարտեցուցիչ լուրերուն հաւատ չընծայելու ա-դատ են ընթերցողք։

——

Ընդհանուր երեսփոխան և Ա-ղեւելեան կոչուած հեռագրական ընկերութեան անօրէն Պ. փէնարը ուրբաթ օրն երկար տեսակցութիւն մ'ունեցաւ Բարձր Պարիա փաշային հետ։

——

Վհ. Սուլթանն առաջին կարգի Օսմանիէ պատուանշան տուաւ Քաղաքապետ Մաղմար փաշային։

——

Պետական խորհրդոյ անդամ Նճմիէ պէյին պալատի ստիճան տրուեցաւ։

——

Ծ. Պարսից երեսփոխանոյ ժողովին պահպանողական անդամ Պ. Պ. Ի. Ֆիձթարիդ հինդշաբթի օրը մոյթասարրաֆ եղաւ, և Պիղանի օթելեանն ինքն ի բերա։

——

Հռոմի Տիրիթթօ լրագիրն, որ քաղաքական դործոց վրայ լաւ տեղեկութիւն ունի, իւր նոյ. 6 թուով տեսակ կը հանե այն լուրը թէ տեղեկութենց միջեւ բանակցութիւնք կը լինին եղեր նաւատորմերն Ալպանիոյ եղերքէն եւս կանչելու համար։

——

Սէլանիկի նահանգը պաշտօնական եղած բարձրաստիճան անձանց համար պրպտման բաղում նիւթեր ընծայել կը թուի։ Ադրիանուպոլսոյ կուսակալ Ալի փաշան պաշտօնական եղաւ, և ծանուցաւեցաւ թէ կարեւոր պաշտօնով Սէլանիկ պիտի ղրկուի։ Վերի Բիզա փաշան պաշտօնական եղած լինել կը թուի, և վաղքի կը ծանուցանէ թէ Շ. քառասէն Սէլանիկ պիտի ղրկուի «մինչ մինչ դործոց» կարդադրութեան համար։

——

Միջազդային թղթատարութեան անօրէնութիւնը պաշտօնապէս աստ կը հանե Քուրիէ տ'Օրիանի տուած այն լուրը թէ ծանր գայթակղութիւնք երեւան եկեր են յիշեալ թղթատան մէջ, և կ'աւելցնէ թէ իւր փաստաբանին յանձներ է դատ բանալ յիշեալ լրագրին դէմ՝ այս վատահամբաւիչ հրատարակութեան համար։

——

Պուլսայի թղթատարութեան արկղին մէջ մեծագումար դայ դըտնուելով, մայրաքաղաքէս յատուկ պաշտօնատարը Պրուսա ղրկուեցաւ քննութեան համար, և ըստ տեղւոյն երեք Պ. Բայթ և Պ. Ապօթ յիշեալ կայարանէն ճանբայ ելան, Պ. Հասիկ՝ Որմիա ծնած միակ Ամերիկեան միսիոնարն էր։ բայց Քուրդք իրենց Թոյլ չտուին հաղորդակցիլ անոր հետ։ Ուրիշ Ամերիկացիք Սիկզ լեռը կը մնան՝ յառանց որ և է վնաս տեսնելու Քրդաց կողմէ։

«Յիշեալ Միսիոնարին և Անգղիացի ընդհանուր հիւպատոսին ուղեկցութեան նայելով, Որմիոյ կողմն երեք օր չարունակ կերեւին տեղի ունեցեր է, քանի մ'օր ալ մանր մունր կռիւներ եղեր են Քրդաց և Պարսից միջև։ Երկակայ դասաւորներէն զօրքերու կռիւներ են Որմիոյ մէջ։ Մինչև յարդ Որմիոյ պահապան զօրքին յաղթերը է յետս մղել Քրդաց յարձակումը ներն, և Քուրդք ծանր կորուստներ ունեցեր են։ Բայց Որմիա տագնապալից վիճակի մէջ է, զի խստիւ պաշարուած լինելով, ջուրը կըտրուած է, և ուրիշ պիտոյք ալ սպառելու վրայ են։ Երբ Պ. Բայթ ճանբայ ելաւ, Որմիոյ բնակիչք անձկութեամբ օգնութեան կ'սպասէին։ Միսիոնարին և հիւպատոսին անցած տեղերը լի էին դիակներով, մեծ մասամբ Քրդաց։

«Շէյխ Ուպէյտուլլահ երեսուն Քուրդ լ խաչ հաներ է ծայրայեղութիւնները դադրեցնելու համար։»

Նոյն լրագրին Կ. Պոլսոյ յատուկ Թղթակիցն ալ հետեւեալը կը հեռագրէ նոյ. 7 թուով.

«Աստ պաշտօնական ակմբոց մէջ բնաւ տեղեկութիւնք չկայ այն առաջարկութեան վրայ, զոր Անգղիա պարսկաստանի խնդրանոց համեմատ՝ դրեր է Բ. Դրան՝ խնդրելով որ զինուորական չգիայ մը հաստատէ սահմանագլխին վրայ։

Երեկուան Թուրք լրագիրք պաշտօնապէս կը ծանուցանեն թէ Դուրպան Պայրամի տօնին առթիւ կառավարական պաշտօնատուներն երեք օր դադ են, և չորեքշաբթի օրը նորէն պիտի բացուին։

——

Ոստիկանութեան նախարարութեան մէկ պաշտօնական աղբը կը ծանուցանէ թէ Վհ. Սուլթանը Դուրպան Պայրամի տօնին առթիւ աղաւաթիւն չնորհեց 132 բանտարկեալոց, որք իրենց պատժոյն ամենամեծ մասը կրած էին, և ամեն մէկուն ալ մէկ մէկ Մէճիտիէ պարգեւեց։

Ազատեալք Սուլթան Ազիզի հրապարակին վրայ դատաստանով երեք անգամ կերցէ դահճին վհ. Սուլթանին համար։

——

Տալչինեցւոյ դործին վրայ վճռական լուրեր միշտ կը պակսին։ Վաղքի կ'ըսէ թէ Ալպանիացի զօրավարները Տերվիշ փաշային կը հրնազանդին և Տալչինեցւոյ յանձնման ոչ ևս կ'ընդդիմանան եղեր։ Տալչինեցւոյ դատարտղ Շ. քառասի Ալպանիացիք հետզհետէ Շ. քառասը կը վերազառնան եղեր։ Շ. քառասի և Տալչինեցւոյ միջև կեցած կամաւորներն, որք անպետքները դիտմամբ ալրուեր էին, նորէն չինուեր են։ Ա-ռ այժմ ընդդիմադրութիւնը միայն Տալչինեցւոյ հասարակ ժողովրդեան կողմէ է եղեր։

Վաղքի այս հանդարտեցուցիչ լուրերուն հաւատ չընծայելու ա-դատ են ընթերցողք։

——

Սէլանիկի նահանգը պաշտօնական եղած բարձրաստիճան անձանց համար պրպտման բաղում նիւթեր ընծայել կը թուի։ Ադրիանուպոլսոյ կուսակալ Ալի փաշան պաշտօնական եղաւ, և ծանուցաւեցաւ թէ կարեւոր պաշտօնով Սէլանիկ պիտի ղրկուի։ Վերի Բիզա փաշան պաշտօնական եղած լինել կը թուի, և վաղքի կը ծանուցանէ թէ Շ. քառասէն Սէլանիկ պիտի ղրկուի «մինչ մինչ դործոց» կարդադրութեան համար։

——

Միջազդային թղթատարութեան անօրէնութիւնը պաշտօնապէս աստ կը հանե Քուրիէ տ'Օրիանի տուած այն լուրը թէ ծանր գայթակղութիւնք երեւան եկեր են յիշեալ թղթատան մէջ, և կ'աւելցնէ թէ իւր փաստաբանին յանձներ է դատ բանալ յիշեալ լրագրին դէմ՝ այս վատահամբաւիչ հրատարակութեան համար։

——

Պուլսայի թղթատարութեան արկղին մէջ մեծագումար դայ դըտնուելով, մայրաքաղաքէս յատուկ պաշտօնատարը Պրուսա ղրկուեցաւ քննութեան համար, և ըստ տեղւոյն երեք տեսակցութիւնք ունեցեր է, զի յատկապէս թղթատարութեան ձեռնհասներէ մեծ մասը հիւանդացեր էր։

——

Ամսիս երեք չորս տարի առաջ, կ'ըսէ Ռուբէն տ'Օրիան, Բերա Լիւքսամպուրկի օթելատիրն դիմացը բանաձայ չկենալու ժամանակ, գոզերը չկենքին առանց պատահարի դանուած մէկ միջոցին մէջը մեռեր և անկից քովի առնը տրտնեղով մեռամօճառ Պ. կերարի 10,000 ֆրանքի չափ դոյքը գողցեր էին։ Պ. կերար այն գողութեան պատասխանատու բռնելով Պ. Քամանոյ, դատ բացած էր նորա դէմ. այն դատը քանի մը տարի չարունակելէ յետոյ վերջապէս Պ. կերար չհեցաւ։ Իտալիոյ հիւպատոսական դատարանը Պ. կերարի գոզցուած գոյից ճշդութիւնը մանրամասն քննութեամբ և վկայութեամբ ստուգելէ յետոյ, Պ. Քամանոյ դատապարտեց 10,000 ֆրանք վճարելու Պ. կերարի։

Այս իրաւութիւնը պէտք է ըսբատ մը լինի չենք չնել տուղայ, որպէս զի լաւ պահպանութիւն ընելով իրենց չենքին, և Թոյլ չտան որ գողերու պատապարան և գործակցութեան միջոց լինին։

——

Քնալը կղզին բնակեալ երկու նաւավարայ վրայ (մին Հայ և միւսն Ցոյն) հետեւեալ անդութ սպրդկայութիւնը կը պատմուի.

Զօրեքշաբթի իրիկուն քանի մը կասկածելի վարուք թուրք կանոյք քնալը կղզին կելնեն Ա-լի պէյին տունը պիտի երթանք ըսելով։ Բայց օրովհետեւ Հն Ա-լի պէյ չկար, կղզւոյն ծերերը տեղւոյն ոստիկանութեան տասնապետին կ'առաջարկեն որ այն կանոյքը Մեծ կղզին դրկելով իշխանութեան յանձնել տայ։ Տասնապետն ալ ոստիկան զինուորի մը կը յանձնէ կանոյքն, և կղզւոյն նաւավարներն մին դնելով Մեծ կղզին կը դրկէ։ Նաեւ երեք վարիչ ունէր, երկուքը Հայ և մին Ցոյն։ Ճանբան Հայ նաւավարներէն մին Ցոյն նաւավարին հետ խորհրդակցելով, նախ ոստիկան զինուորին դէնքերը կառնեն և ձեռքն ու ոտքը կը կապեն, յետոյ կ'սկսին կանոյց վրայ իրենց կնքքը յարձակել, և երկար ժամերով ծախուն վրայ պատնէշ յետոյ, ոստիկան զինուորը կը տանին Մեծ կղզւոյն ամայի մէկ կողմը կը հանեն կապկապ, և կանոյքն ալ՝ ըստ իւրեանց խոստովանութեան՝ կըտանեն Մալթէթիէն և Պոստանճի պանձիի մէջ տեղերը ցամաք կը հանեն, և իրենք կը դառնան Քնալը կըզղի։

Ոստիկան զինուորը բնականաբար մեծ կղզւոյն դայմագամին ներկայանալով, եղելութիւնը կը պատմէ և նաւավարները կը ձերբակալին։

Ոստիկան զինուորը կը հաստատէ թէ վերոյիշեալ սրիկաները զինքն ապանելու խորհուրդ նիւթեր են, բայց միւս Հայ նաւավարը ընդդիմացեր է։

Կայսերական հրամանաւ՝

Սէրքատիոյ նահանգին վճռաբանիչ (իսթիհաֆ) առեներն ընդհանուր դատախազ Ա. Ֆեթհի պէյ նոյն պաշտօնով Կարնոյ նահանգը դիտ եղաւ։

Քաղաքականին ընդհանուր դատախազ Ա. Ֆեթհի Շեվքի պէյ Սերքատիոյ նահանգին վճռաբանիչ առեներն ընդհանուր դատախազ անուանեցաւ Մին թէմայիլի առաքանաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վարչական խորհրդին ուրբաթ օրն առաջին անդամ դումարուելով ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր, իւր դիւանը կազմեց Եուսուֆեան Տիգրան էֆենտին Առենապետ և Մելիքեան Դանիէլ էֆենտին Առենապետի ընդունելով։

Այսօր իւր երկրորդ նիստը կ'ընէ Ի Պատրիարքարան։

Սերքատիոյ գործին վրայ եկած նոր տեղեկութեանց նայելով, տեղւոյն առաջնորդին պաշտօնանկութիւնը պահանջուելուն առթիւ տրուած իրաւութիւնը սա է եղեր. քանի մ'օր առաջ խաբէութեամբ անուն Հայու մը դիակը դանուելը է Սերքատիոյ քաղաքին մի քանի ժամ հեռի՝ այն միջոցին յորում նորա տունն հարմնիք կար, և ժողովուրդը դիակը կառավարական պաշտօնատունը տարեր է։ Տեղւոյն Դեր. Առաջնորդը՝ Պետրոս Սըրբազան՝ սպանութեան դէպքը լսելով, բազոք բարձեր և եղեռնագործաց պատժուիլը խնդրելէ է։ Սերքատիոյ կուսակալն առ Բ. Դուռն ուղղած հեռագրին մէջ կ'ըսէ թէ քանի մը Հայ սրիկաներ կուսակալին տունը քարկոծեր և սակայն ձերբակալուելով բանտարկուեր են։ կուսակալը կը բազաքէ և Դեր. Առաջնորդն այս ցոյցին հեղինակ և թելադրիչ կը ներկայացնէ։ Պետրոս սրբազան հակառակը կը պընդէ, և մինչև իսկ կը լսեմք թէ քննութիւն և դատաստան պահանջեր է։ Բայց հաւանական է որ դործն այս վիճակին չհասնի, զի Սերքատիոյ նոյն իսկ Թուրք երեւելիք կազմեր առ Բ. Դուռն ուղղեալ հեռագրեր Ն. Սրբազնութեան անմեղութեանը վկայած են։ Պատրիարքարանն այս մասին կը բանակցի կայսերական կառավարութեան հետ։

Բարերդէն հեռագիրը կը դրուի մեզ։

«Տեղւոյս Հայ երիտասարդք ընկերութիւն մը կազմեցին «Կրթասէր» անուամբ, այս նպատակին է տեղւոյս ազգայնոց մէջ ուսում տարածել՝ կիրակի օրերն ազգօգուտ լրագրեր կարդալով և առնուազն ութ հոգի անդամներ ընդելով։ տեղւոյս վարժարանին յատկացեալ աշակերտաց կոմանէ ալ ուսման փափաքող ազգայնոց ձրի դասեր պիտի տրուին»։

Հայաստանի այս կարեւոր քաղաքէն, որ Կ. Պոլսոյ ամենէն աւելի մօտ լինելով (չի Տրապիզոնի և կարնոյ միջեւ կ'երթայ) ամենէն առաջ պէտք էր նշան տար յառաջդիմութեան, դեռ. մինչև յարդ ոչ մէկ լուսած եր նոր չարժում մը ցուցնող։ եթէ կրթասէրը ընկերութիւն հաստատապէս որոշած է այս նոր չարժումն առկայծել Բարերդի մէջ, և արաբ յաջողութիւն կը մաղթեմք նրան, և կը հրաւիրեմք մեր Բարերդցի ազգայիններն, որ իրենց կարողութեան չափով օգնեն այդ ընկերութեան դաղափարին։

ԿԱՂԱՔԱԿԱՆ

Անդիսի ժամանակ մը՝ երբ դբ-
րամական տագնապն ընդհանուր
ուշադրութեան առարկայ եղած է,
յորժամ սեղանաւորն ու արհեստա-
ւորը կամ պաշտօնատարն ելմտական
անվճարման, գործերու նուազու-
թեան և կամ թոշակներու երկարա-
ւելյատագման վրայ կը դանդատին,
յորժամ մերթ ընդ մերթ անհաճոյ
տեսարաններու պատմութիւններ կը
լսուին հրապարակին վրայ կամ ու-
րիշ տեղեր, հետաքրքրութեան արժանի է դիտել որ աշխարհիս մի հեռաւոր ծայրն անունն իսկ չտեսրու անծանօթ երկրի մը մէջ, քաղաքավարութիւն ու աշխատասիրութիւնն օրչափ կրնան ժողովուրդ մը՝ թէպէտ ո՛չ նշանաւոր, սակայն հանգիստ և բարեկեցիկ ընել։

Նոր Զելանտայի լրագրայ միսին թիվակիցը Սանտուիչեան կղզեաց բարգաւաճ վիճակին վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը գրէ.

"Մայիսի 10ին երկուշաբթի օրն Հոնոլուլոս հասայ և այս տեղ ամբողջ գործունէութիւնն իմ աչքիս դարկաւ։ Միայնակ–Նահանգաց հետ կնքեալ առեւտրական դաշնագիրը բաւական նպաստած է Հոնոլուլուի վաճառականութեան։ Այս շաքարի եղեգանց մշակութիւնը մեծ յառաջդիմութիւն կ'ընէ և ահագին քանակութեամբ շաքար կը ղրկուի ի Ֆրիսքոյ։ Մեր նաւն՝ երկուսասան ժամու մէջ 700 տակառաչափ շաքար առաւ, որ մեծ քանակութեամբ կը ղրկուի նաև առատաստաւոր նաւերով։ Ներկայ տարուան շաքարի արտադնայութիւնն է 20,000 տակառաչափ, յառաջիկայ տարին 30 հազար տակառաչափ կը կարծուի. ահա այնչափ կը բարգաւաճի շաքարեղեգանց մշակութիւնը։ Հոնոլուլուի շաքարի վաճառականութիւնը գրեթէ մեծ մասամբ կամ բոլորովին Գլասկո–Սբռէճեզլս անուն պարոնի մը ձեռք է։ Նա բաւական համակրութիւն վաստակած է, և բաւական մեծ դումար ծախք ըրած է իւր շաքարեղեգանց արտերը ջուր տանելու համար։ Զինասահանդէսները բերած է, որք ամէն վարձքով կ'աշխատին գրեթէ ամէն շաքարեղեգանց արտերու մէջ։ Այս Զինացւոց թիւն 1876ին 1500 հոգի էր, բայց այժմ 12,000ի չափ կան բոլոր Հավայեան կղզեաց մէջ, և իրենց ճարպիկութեամբ և ժան ապրուստով եւրոպացի և տեղացի գործաւորաց հետ աշխատիլ գրեթէ գործ չեն թողուր. ասոնք երկրագործութեան համար իրենց ձեռք անցած հոգերը կը դնեն կամ կը վարձեն։ Այսեն բանչարեղէնք և պատրգ գրեթէ նոյնա մշակութեամբ կ'աճին։ Զինացիք ճախիններու մէջ բրինձ կը հասցունեն և այսպիսի հոգերու բաւական վարձք կը վճարեն։ Հոնոլուլուի մօտ էմմա թագուհւոյն 1000 արտաւարի չափ տեղւոյն տարին 500 տոլար վարձք կուտան։ Տեղացիներն զՉինացիս չեն սիրեր և ըստ պիտակ ժողովրդէն չատերն այս վերջնոյ գաղթականութենէն չեն ախորժիր։ Տեղացիք աշխատասէր չեն, բայց Չինացիք գործունեայ և հատատամիտ են։ Հոնոլուլուի թաղաւորն ընդարձակ և փառաւոր պալատ մը կը շինէ, որոյ համար բազում ծախք կ'ելլթայ։ Որովհետև բնակարանին վրայ կը խօսիմ, չատ գոհութեամբ տեսայ որ Հոնոլուլուի մէջ դեղեցիկ փայտաշէն տուներ կան, որոց վայելչութիւնը կըրնայ չատ տեղերու տանց հետ մըրցիլ։ Հոնոլուլու 14000 բնակիչ ունի։ կալուածներն յարդ կը դանեն, քանի մը տարի առաջ արտաւարն հազիւ 10 տոլար արժող դետիններ հիմա 100 կամ 150 տոլար կ'արժեն, քաղաքին մէջ մանաւանդ հոգերու գինը կը բարձրանայ, քանի մ'ամիս առաջ դլխաւոր փողոցի մը մէջ 90 ոտք դետին մը, 10000 տոլարի ծախուեցաւ։"

* * *

Մէսէնճըրի անցեալ աւուր թը-
ւոյն մէջ կը կարդամք թէ Դանուբեան յանձնախմբին վրայ կայսերական և կառավարութեան ունեցած ձեռագրդ առնելիքը փոխարինութիւն ցուցուելով Հէլվիկի ընկերութեան ձեռօք 30,000 ոսկւոյ փոխառութիւն մ'եղած է։ Օսմ. Պանքայէն եւս 35,000 ոսկւոյ փոխառութիւն մ'եղած է Պանքան եղած արժեթղթեր փոխարինութեան ապրուելով. և այս գործողութեամբ 15,000 լիրայի հին պարտքի մը հաչիւն եւս գոցուած է։ Զարիֆիի և Զարիֆօրուլոյի ընկերութենէն 20000 լիրայի երրորդ փոխառութիւն մ'եղած է գաւառաց ոմանց վրայ Հէվալէները արուելով։ Այս երեք փոխառութեանց համադումարն, 85,000 ոսկի, մայրաքաղաքին մէջ ամնական առճիկներու գումարին կը մերձենայ և այս միջոցաւ Գուրպան–Պայրամի առթիւ ամնական մը վճարուած է։ Մէսէնճըր դիտել կուտայ թէ փոքր փոխառութիւնները Ղալաթիոյ մէջ եւս քան զեւս կը դժուարանան, վասն զի գանձուն կողմէն արուած վաճառելի փոխառութիւնները կը նուազին։ Սակայն վաչա 1869ին գանձամուրհակներ հնարեց. անկէ վերջը Մահատկոչուած փոխանակագրերն հանուելյան, բայց ասոնք այժմ ոչ եւս արժէք մը կը ներկայեն։

Այնուհանդերձ Հէվալէներ եւան գաւառաց վրայ, սակայն այժմ ասոնք եւս Ղալաթիոյ տեղանաւորաց քով հաճելի չեն, և ասոնց փոխարէն մեծ գումար մը չարուիր։ Մէսէնճըր կը յարէ թէ այս թղթերուն արժէքը կոտրելուն մի պատճառն եւս այն է որ երբեմն հակասական հրահանգներ կը տրուին։ Օրինակի համար, կ'ըսէ, մինչդեռ եղեւմտից նախարարը կը հրամայէ որ վճարուին, առաջին կամ'ներքին դրծոց նախարարութենէն հրաման կ'երթայ որպէս զի առ ձեռն պատրաստ եկամուտք կ. Պոլիս ղրկուին, և այսպէս Հէվալէներն անվճար կը մնան երբեմն։ Տարակոյս չկայ որ այս ալ առժամանակեայ պիտոյից պատճառաւ է. սակայն Հէվալէներն իբրև վաճառելի արժեթղթերը կը կոտրին, և հարկ կը լինի որ կայսերական կառավարութիւնն ա'րդիւնք մէջտեղ մը խորհի որով վրայ ամէն պաշտօնատունք համաձայն ընթացք մը բռնեն։ Մինչեւ որ դանձն իւր ստորագրութեան յարգը չպահէ, գրժուարութիւններ կը պատահին նոյն իսկ այսպիսի վճռքը գործողութեանց մէջ։

* * *

Փարիզէն ու Լոնտրայէն Օսմ. արժեթղթատեարց կոմմէ ըսբ մը կայ. և չ'գիտցուիր թէ ասոնց պատուիրակներն ե՛րբ պիտի դան արդեօք, կամ երմտական վերանորոգման մեծ գործին ե՞րբ պիտի ձեռնարկուի։ Ֆար տիւ Պոսֆոր անցեալ աւուր թուոյն մէջ այս գործին վրայ բաւական Սկեպտիկեան լեզուաւ կը խօսի, և թէպէտ կը խոստովանի Դրան ճարպիկութիւնն արժեթղթատէրերն իրեն բարեկամ ընելու համար, որք 20 տարիէն ասկէի իւր չահը պաշտպանեցին, սակայն կը յարէ թէ քաղաքական չըվիժի վիճակը չպիտի թողլ տայ երմտական վերակազմութեան. և յիշեցնել կուտայ թէ առանց քաղաքական վիճակին բարւոքման՝ երմտական վիճակը չպիտի կրնայ բարւոքիլ դժբաղդաբար։

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Ի ՀԱՅՏՆԱԿ ԳԱԻԱՌՍ

Կը յիշեն ընթերցողք թէ Հայաստանի և Փոքր–Ասիոյ քաղաքաց Հայ հասարակութենէն կրթական վիճակին վրայ տեղեկագրեր ստանալու համար ընդհանուր հրաւէր մ'ըրած էինք ակէ առաջ։ Կարինէն և Երզնկայէն արդէն երկու սքատուարժան թղթակիցք մեր հրաւէրին պատասխանելով, այդ գաւառաղվոց կրթական հաստատութեանց վրայ վիճակագրական տեղեկութիւններ ղրկեցին, որք մեծ հաճութեամբ կարդացուեցան՝ ո'չ այնքան ուրիշհետև կատարելապէս դոհացուցիչ էին, այլ վասն զի որոշ գաղափար մը կատային Հայաստանի այդ կարեւոր կէդրոններուն կրթական արդի վիճակին վրայ։ Այժմ, երկու բարեկամ անձինք եւս Տիարպէքիրէն մեր հրաւէրին պատասխանած, և երկու նամակ ղրկած են մեզ՝ որոց մին լոկ դպրոցական վիճակը կը նկարագրէ, և միւսը՝ կրթական հաստատութեանց հետ ազգային դործոց վիճակին վրայ ևս տեղեկութիւններ կը պարունակէ։ Մեր խորհրդածութիւնները վաղուան թողլով, այժմէն դիտել տալ կուզենք աւեն ազդարարոց թէ Տիարպէքիրի պէս բազմահայ քաղաքի մը կրթական վիճակն, այս տեղեկագրաց մէջ բացատրուածին համեմատ, բաւական է Հայութեան նախանձք լինելու։ Կ. Պոլսոյ մէջ քիչեր դիտէին թէ հարաւային Հայաստանի մայրաքաղաքն այսչափ յետադէմ է կրթութեան տեսակէտով։

Ահաւասիկ մեզ ղրկուած նամակները.

«Տիգրանակերտ 12 Հոկտ.

. . . . . .

«Տիգրանակերտ երկու թաղի կը բաժնուի, և երկու եկեղեցի ունի, Ս. Կիրակոս և Ս. Սարգիս։

Ս. Կիրակոս Եկեղեցւոյ աշակերտաց ընդ.։

Աշակերտք	Ծաղկոցի, Խառնիխուռն
20	Շարական և Համառօտ երք.
20	Նարեկ և Եղիշէ.
19	Գործոց և Ս. Պատմութիւն.
32	Սաղմոս.
38	Հեգերէն.
45	Քերական.
174	Հարիւր եօթանասուն չորս է, ձեռքը կ'աւելնայ։

Նախակրթաց

Աշակերտք	
60	Քերականութիւն, Թուաբանութիւն, Աշխարհագրութիւն.

Այս աշակերտք կը կրթուին Մը-կըրտիչ Տէկրմանճեան անունով 25 տարեկան երիտասարդով, որ տեղւոյս վարժատան աշակերտներէն է։

Աշակերտուհիք

218	Աշակերտուհիք կը կրթուին 2 վարժուհիով, կ'աւանդուին հատարակ ընթերցում. Ազգ. Պատմութիւն և տասնագործութիւն,

—

Ս. Սոֆիա Եկեղեցւոյ աշակերտաց ընդ.։

Աշակերտք	
130	Աշակերտք, Շարական, Ժամագիրք, Նարեկ, Սաղմոս, Հեգերէն, Քերական։

Այս աշակերտք մէկ վարժապետով կը կրթուին, Շիկոյ Խալիճա անունով. ո'չ կառավարիչ ունի և ոչ օգնական։ Վարժապետն 80 տարեկան է, կարծուօք 40 տարի կայ վարժապետութիւն կընէ. նախնի կրթական ընթացքով կը կրթուին աշակերտք։

Աշակերտուհիք

65	Աշակերտուհիք կը կրթուին մէկ մէկ վարժուհիով. կ'աւանդուին հատարակ ընթերցումնք, Ազգ. Պատմ. և տասնագործութիւն։

Այս վարժուհին, և Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ թաղի վարժուհիք տղոցս ուսուցիչներն են, և տեղնագործութիւնն ալ նմանապէս։ Հարկ չէ կայ երկար դրելու այս վարժապանութիւնքն արդիւնք յառաջ գալն կամ չգալն. վարժապետայ կամ վարժուհւոյ կարողութենէն, և վարժատան կարգ ադրութիւններէն յայանի կըլլայ։

«Կը ցաւիմ ըսելու որ այսքան աշակերտք որ կը յաճախեն, տպագային մէջ օգուտ մի չունին ոչ իրենց անձին և ոչ ազդին, մանաւանդ հազարէն աւելին ալ արհեստաւորներուն խանութները կը ղրկեն իրենց մատաղ հասակին մէջ արհեստ սովրելու։ եթէ օրինաւոր բանիբուն Ազաչորդ մի ըլլայ, կամ թէ Մխայեալ ընկերութեան կողմէն կարգադրող ու բարեկարդող վարժատանց տեսուչ մի ըլլայ, անկախ դործելու արտօնութիւն ունենայ կեդրոնէն իւր ձեռքը, կարելի է որ խոչընդոտներ մեկդի ընելով Թըւաւոր Տիգրանակերտցւոց ազգային բարւոքութիւն ու Ազգային Պատմութիւն։

«Գանք Ս. Սարգիս. Հոս երկու վարժարան կայ, մի ծաղկոց ըղջայոյ համար և մի վարժարան օրիորդաց. ծաղկոցի դասատուն քառասնամեայ պաշտօնատար մ'է, որոյ տարիք հիմա ութսունի մօտեցած է։ Այս ալ ինք իրմէ և իր անթիւ նախապաշարմունքներէն զատ ուրիշ անօրէն մը չունի. իսկ օրիորդաց վարժարանին մէջ մեծ մասամբ աշխարհարար դասատրքերու օժանդակութեամբ հատարակ ընթերցանութիւն կ'ուսուցանէ, և կ'աւանդուի քրիստ. վարդ. Ազգային և Սրբազան պատմութիւնք, սկզբունք թուաբանութեան և քերականութեան և ասղնագործութիւն. տասալ անհնամամ վիճակի մէջ թողուած է այլոց պէս։ Ուստի մեր ներկայ վարժարանաց դասատուք եթէ իրենց ընդով բան մ'ուսուցանել ուզեն չնորհակալութեան արժանի են, իսկ եթէ ոչ հարկնոզ չկայ։

«Ս. Կիրակոսի թաղին մէջ Ընձնաւոր ընկերութիւնն ալ ունի մի դպրոց երկու սրահէ բաղկացեալ, ծաղկոց և նախակրթարան, և որովհետև մեր քաղաքին անցեալ և ներկայ բոլոր ընկերութիւնք մասնաւոր չնորհագիտութեանց կը ծառային, ուստի և ատոր վրայ ալ դիտողութիւն մ'ընել։ իսկ մեր ընկերութեանց ազգային էական տարրին դեմ ընդունեցած վերաբերմունքը ուրոյն յօդուածով մը պիտի քննեմ։

Հաճի ներկայս հրատարակել։

«Վարժարանայ բացատրեալ անբարեկարգ և յետադէմ վիճակն որչափ որ նախատալից այնչափ վերնատակար է Տիգրանակերտի պէս Հայաշատ գաւառի մը համար, ուր նոյն իսկ գաւառացիք ոչ քանք մեր ազգայնոցը ըլլալ կը կարծուին, այսօր ամենայն չանիւք վարժարանայ բացման և լուսաւորութեան տարածման իրենց ուշն ու ճիգը սեփականած են։

«Վարժարանայ խնդիրը հոս թողլով անցնինիմք Ազգային վարչութեան դործոց, որք արդէն սերտ յարաբերութիւն ունին կրթական գործոց հետ։

«Անցեալ տարի տեղի գտած ազգայնորդական խառնութեանց և պաշտօնատարութեան վրայ, Պէյքըը՝ վերջայի գալովը յանուն ազգայնորդութեան կրթական նկրկայացուցչի մը պէտքը անպաշտօնական կերպով կերպով կերպ. բարեհանամ վարչութեան յիշեցուելով՝ եղեսիոյ առաջնորդ Գնբ. Խորէն սրբազան առժամանակեայ Առաջ. Տեղապահ կարգեցաւ։

«Նորին Գերապատուութիւն իւր պաշտօնին գլուխը անցնելէ յետոյ խորհրդին աչօք դիտելով ազգայնոց փիլիպպոս Սրբազանի վրայ ունեցած համարումն, և նկատելով որ քանի որ նախկին վարչութիւնը կամաւ իւր հրաժարականը կուտայ խիստ գ ավելի քաղաքական հնարք մը բանեցուց, այսպէս՝

«Վարչութեան հրաժարականը ընդունելով նոր ընտրութեան ձեռնարկեց, այդ ընտրութեան մէջ բոլորովին աչք գոցելով ի գործ դրուած խարդախութեանց ու հակառակորդական արարոց վրայ, ինքզինքին փիլիպպոսեան ծախել ուզող և տասնեհինգ տարիներէ ի վեր ընդհանուր ազգին խորհրդութիւնը վրդովող քանի մը բազդախընդիրներ երեսփոխանական ժողովոյ անդամակցութիւն բարձրացուց, որով Նորին Գերապատուութիւնը անոնց պիտի հասկըցնէր թէ պաշտօնէութեան անյարմար մարդիկ են. և իրենց հետևողները ալ պիտի իմացնէր թէ նոքա անձնական չահագիտութեանց համար է որ փիլիպպոս Սրբազանին կու սակիզ են. իրողութիւնը հաստատեց այդ նախատեսութիւնը, բայց ցաւելով կ'ըսենք որ ատոր զոհուեցաւ Տիգրանակերտի տասնամեայ յառաջադիմութիւնը։

«Ա.յդ երեսփոխան անդամք՝ որ բազում ժամանակէ ի վեր իրենց ուսումնասիրած մարդիկ՝ ուսուցչութեան, դաստիարակութիւն, յառաջադիմութիւն . . . ևն նշանաբան ունէին իրենց բոլոր խօսից, այսօր վրան անդամ չեն մնացեր. և ոչ իսկ բառ մը կ'արտասանեն, թէ՛ բնաւ պաշտօնն ու անձնական չահը կապած ըլլայ իրենց բերանը ինչպէս երբեմն վոզաբերութիւնը ցուցուցած էր հռչակաւոր Ճարտարախօսն փոլը. այսպէս նկատելով կը համարձակիմ ըսել որ վարժարանաց ներկայ վիճակին տեսականութիւնը և ապագային մասը ապահովակ է։

«Երբ սոքա ամենակենսական պիտոյից նկատմամբ այդպիսի քաթացք մը բռնած են, ուրիշ կարևոր գործեր ալ անհոգ և տարտամ վիճակի մէջ կը մնան, ուսուցչութիւնք, սպասուհութիւնք, և գործ կը դուրսն ընդ միշտ, և վարչութիւնը հերիք կը սեպե ներքին երկպառակութիւններ յարուցանել . . . .

"Դպրոցաց և վարչութեան վիճակը բացատրել վեպերով որչափ կարող ենք։ Ուստի հիմա կ'առաջարկեմ վարչութեան նշանակեալ անդամից, թէ ինչպէս խոշոր խոստումներով կարգ մը մարդիկ հաճեցուցին իրենց քուէ տալու, կամ թող գոհացնեն զանոնք և ազգը, կամ թող հրապարակէ քաշուին ևս ուրիշն տեղի տան։

"Թող յուշ ածեն թէ այսօր իրենց մի մխայն նուիրական պարտքն է դպրոցներու յառաջդիմութեան, և հարստահարութեանց բարձման ամենամեծ խնդրոց համար ոգւով չափ աշխատիլ, թող մուռնան կ'աղաչեմ իրենց համար պաշտօն փնտռել, այլ պաշտօնին յարմար մարդ։

"Երջանիկ պիտի սեպէի ինքզինքս եթէ արդար և անկողմնակալ խօսքերս նոցա ուշադրութեան և դործադրութեան առարկայ լինէին, ազգն ներկան և ապագան երախտապարտ պիտի ըլլայ իրենց, և պիտի պատուէ զիրենք ինչպէս իր բարերարը, բայց կը ցաւիմ հաւատալ որ գուցէ մեր հրաւէրը անտեսուի, և յիշատակեալ անհրաժեշտ խնդիրներն իրենց ներկայ վիճակին մէջ մնան։

"Ուստի կը խոնարհիմ խնդրել

Ա. Ա. Կիսելյով և Ա. Ա. Ռուբինշտեյն

Մոսկվա 1880 տարի, Հոկտեմբերի 20

Ի ՀԱՅՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր վաճառականական տան հիմնադրութեան 10-ամեակի առթիւ մեր հաճախորդներուն և բոլոր բարեկամներուն կը յայտնենք, որ մեր վաճառատունը Մոսկվա, Նիժնի-Նովգորոդի ցուցահանդէսին, կը գտնուի Ա. Ա. Կիսելյովի տան մէջ, Ռուբինշտեյնի տան դիմաց։

Մեր վաճառատունը ունի ամենայն տեսակ ապրանքներ՝ ինչպէս Եւրոպական, նոյնպէս Ասիական։ Մեր ապրանքները ստացած ենք ուղղակի գործարաններէն և առևտրական տուներէն։ Մեր գները ամենէն չափաւորներն են։ Մեր ապրանքները ստացած ենք ուղղակի գործարաններէն և առևտրական տուներէն։ Մեր գները ամենէն չափաւորներն են։

Ա. Ա. Կիսելյով և Ա. Ա. Ռուբինշտեյն

Մոսկվա 1880 տարի, Հոկտեմբերի 20

—o—

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր վաճառականական տան հիմնադրութեան 10-ամեակի առթիւ մեր հաճախորդներուն և բոլոր բարեկամներուն կը յայտնենք, որ մեր վաճառատունը Մոսկվա, Նիժնի-Նովգորոդի ցուցահանդէսին, կը գտնուի Ա. Ա. Կիսելյովի տան մէջ, Ռուբինշտեյնի տան դիմաց։

Մեր վաճառատունը ունի ամենայն տեսակ ապրանքներ՝ ինչպէս Եւրոպական, նոյնպէս Ասիական։ Մեր ապրանքները ստացած ենք ուղղակի գործարաններէն և առևտրական տուներէն։ Մեր գները ամենէն չափաւորներն են։

—o—

ՅԱՆԿՈՒՍՈՂԱՑ ՎԱՃԱՌԱՆ

Ի. Ա. Ֆիլիպով

Մ. Ա. Ֆիլիպով

Մոսկվա 1880 տարի, Հոկտեմբերի 20

ՕՐԱՑՈՒՅՑ
1881
ՀԱՆԳԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ա. ԲԱԶՄԱՆԵԱՆ
ԳԻՆ 100 ՓԱՐ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

1880 ՀՈՒՆՎԱՐԻ 15 ԺԱՄԱՑՈՒՅՑԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

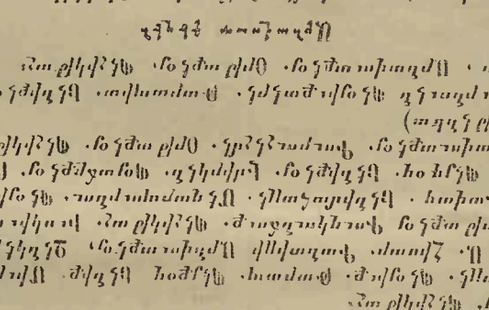

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒ ՊՈՒՐՍԱՀԱՐ

Ա՛ր ձև սրտի
Ա՛յդպէս ալ ձեր հոգին
Ձեր մարմնոյն մէջ
Ձեր մարմնոյն մէջ
Ձեր մարմնոյն մէջ